

ACC. N:R M. 15660: 1-9.

Landskap: *Småland* Upptecknare: *Tor Kvantz, Hörmantorp*
Härad: *Konga* Berättare: " " m. fl.
Socken: *Hörmantorp* Berättarens yrke: *glasblåsare*
Uppteckningsår: *1961* Född år *1902* i *Hörmantorp*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Jordbrukets biveringar. (tjärbränning.) s. 1-3.

LUF 61

Sten- och jordkällare m. m. s. 4-5.

" 64

Frågor ang. helg och högtid vid
glasbruket i äldre tid. s. 6-9.

" 77

2/3-61

FRÅGOR ANGÅENDE HELG OCH HÖGTID VID GLASBRUKEN I ÄLDRE TID.

- 1) När slutade arbetet på lördagen? Gjordes särskilt fint inomhus och utomhus till söndagen? På vad sätt? Vad användes lördagskvällen till?
- 2) Var söndagen arbetsfri eller förekom söndagsarbete vid glasbruken? Mellan vilka tider på dagen? Vad för arbeten var det i så fall fråga om? Förekom sådant söndagsarbete året om eller endast vid vissa tillfällen? Hur långt tillbaka förekom dylikt söndagsarbete?
- 3) Hur tidigt steg man upp på söndagarna? När steg man upp på vardagarna?
- 4) Var måltidstiderna andra än på vardagarna? När intogs de olika måltiderna? På vad sätt skilde sig maten på söndagen från den på vardagen? Dukades det särskilt fint?
- 5) Hur gick män, kvinnor, barn klädda på sön- och helgdagar? Hade alla söndagskläder?
- 6) Gick man i kyrkan? Ansågs det att man borde gå i kyrkan? Vad ansåg man om sådana personer som sällan eller aldrig gick i kyrkan? Hur var man klädd vid kyrkbesök? Hur ofta gick man i regel? Hur ofta till nattvarden? Vilken dag eller vilka dagar på året gick man till nattvarden? Hade man särskild klädsel, när man gick till nattvarden?
- 7) Hur tog man sig till kyrkan? Till fots? Med skjuts? Med båt? Beskriv utförligt ett kyrkbesök i äldre dagar och ange vilken kyrka det gäller! Fick man sitta var man ville? Var det trångt i kyrkorna?
- 8) Samlades man eljest på söndagarna? Var? Förekom möten och sammankomster? Var någonstans och av vad för slag? Vid vilken tid på dagen?
- 9) Hur tillbragtes söndagen i hemmet? Vilka sysslor förekom? Vilka förströelser? Lästes ur någon postilla e.d.? Förekom husandakt? Även på vardagar? Vad för läsning fanns i hemmet? Vilka böcker? Vilka tidningar?
- 10) Förekom några nöjen? Företogs utflykter? Vart? Hur ofta? Hur tillgick därvid?
- 11) Var det någon skillnad på gifta och ogifta arbetares söndagsfirande? På ungdomens och de äldres?
- 12) Förändringar i moraliskt och religiöst hänseende: Ansågs det vara synd att dansa? Spela kort? Använda sprit? Vad ansåg man om nykterhetsrörelsen? Vad ansåg man om de frikyrkliga? Förhållandet arbetare - arbetsgivare? Förekom strejker? Vad ansåg man om strejker? Förekom framställningar från arbetarna om högre löner, kortare arbetstid o.d.? Hur möttes dessa framställningar från arbetsgivarnas sida?
- 13) Fotografier i anslutning till frågorna 5,6,8,10.

Jordbrukets binäringar. Lista nr. 61
Tjärbränning

Framställning av träbjära drevs
här, i stor utsträckning under 1800-
talet. Bränningen antog helt som
binäring i början av detta sekel.

Det var, i huvudsak, torparna
som hade denna sysselsättning.

Tjärdalarna hade man placat
strat intill torpen. Givetvis finnes
man rester efter tjärdalar även
ute i skogarna.

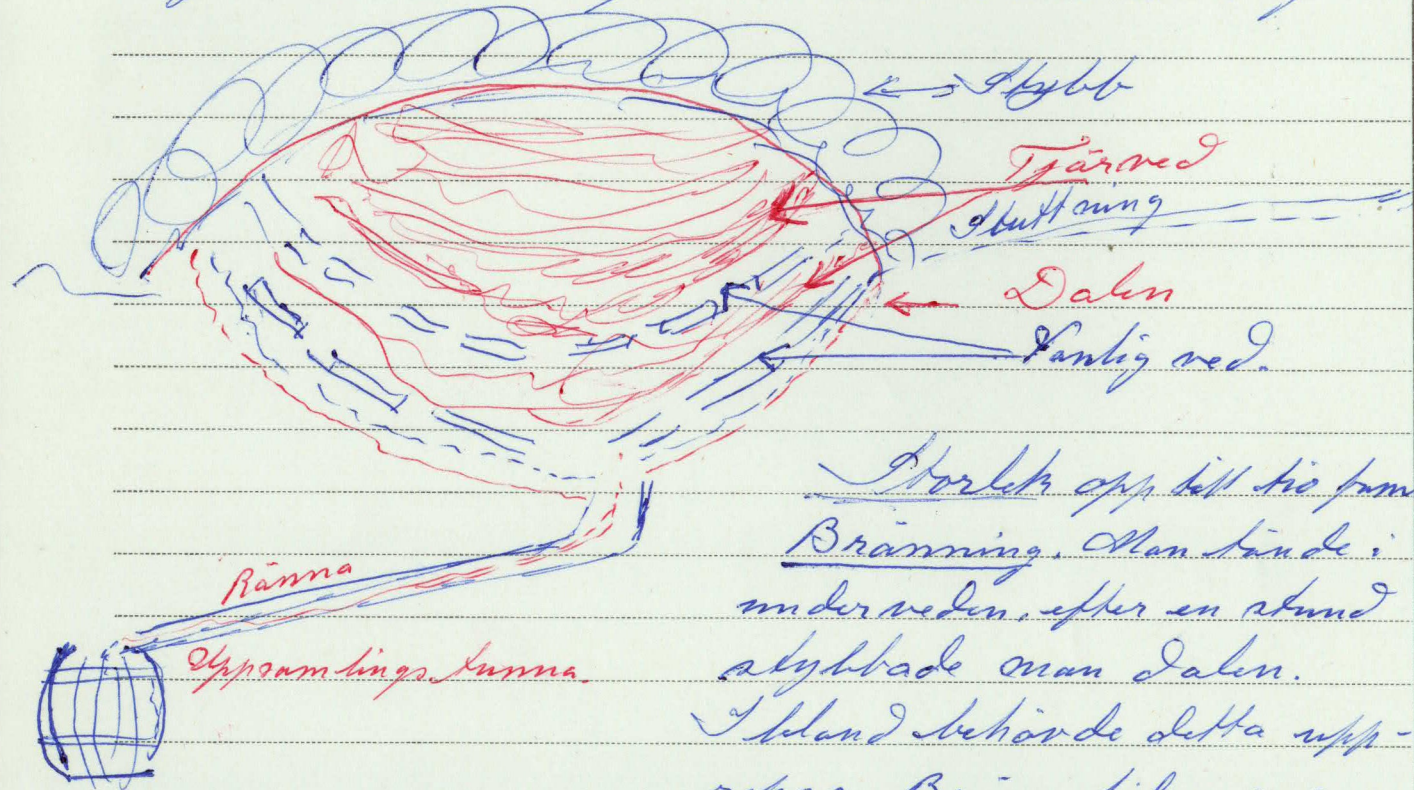
Vid de forna torpen Gamla Ås, Torslund,
Danmarks Telesbro m. fl. finnes ännu
rester av tjärdalar.

En del av tjärdalarna bär namn
av tjärbrännarna. Dessa namn
voro i bruk ännu i min barndom.

Luf 61

Försök till skiss av en tjärdal av vår
byggd typ. Man hade ingen luftpump. Bränningen
skedde enligt kolonitprincip.

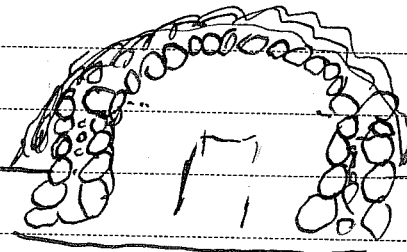
Tjärdalen var ingrävd i en backsluttning.

Storlek upp till tio famnar
Bränning. Man fände i
underveden, efter en stund
styhbbade man dalen.
Ibland behövde detta upp-
repas. Bränntiden var
omkr. 2 dygn.

Sten och jordkällare m.m. nr 64.
Eftersom vår byggt är gamla stenrits
fanns här gott om stenkällare vid går-
darna och torpen. Konstruktionsen var dock
ej som den i Söder skins.

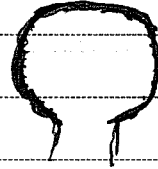
Stenkyta

Stenkytorna varierade en del efter behoven
i v. s. stället stället. Det var som
källare för förvaring av potatis m.m.
som dess byggnader användes.
Mellan stenarna i grundmurarna var
fylt med jord. Likaså takvattnet

Luf 64

var överhögt med jord. Så placerades
gärna källaren i en backsluttning.
Svårändigt var formen enligt
denne skiss.

Till övervägande del var det torpen som
mest hade dylika källare. Nämnas här
dock att många ställen hade källare med
stenväggar och trätak överhöjda med jord.

Hermentorp den 25-2-61

Per Strömberg

Frågelista ang. Helg och Högtid vid
Glasbruket i äldre tid.

Följande avser vad jag kan meddela
från Hermantors gamla glasbruk?
brunnet år 1878.

1 ---

2 Vid kuskällglast och flaskugnarna arbeta-
de man ej på söndagarna. Däremot
vid fönsterglasugnen kunde söndagsarbete
förekomma. Detta därför att man arbeta-
de ur deglarna när smältan blivit fär-
lig den ena dagen. Den därpå följande
dagen ^{eller dygnen} dels smältes nytt glas i deg-
larna och dels sträcktes fönsterglast.
D. v. s. sträcktes ut från de runda vatsar-
na till rutor. Detta var seden vid alla
fönsterbruk som hade degelugnar. När
vannar med kontinuerlig drift infördes

Luf 77

tog i regel söndagsarbete slut. Sedan blev det
ju annat vid maskineringen...

3 Någon allmän regel för uppställningen
på söndagsmorgnarna hade man ej.

På vardagsmorgnarna fick huskälls- och flösk-
blåsarna stiga upp när smältningen var
avslutad. De väckte smältaren småpojkar
sedan fick dessa väcka yrkesmännen.

4 Klämmer intet av detta.

5 De bilder att läma hade yrkesmännen
och deras familjer söndags- eller helgkläder.

6 Fissa kyrkoberäk förekom. Kläderna hade
rätt till kyrkafyrtår.

7 Finsartigen hade smältarna, som ovan sagt,
rätt till kyrkafyrtår. Bruket låg knappt
2 km. från kyrkan, så det var lätt att
taga sig dit. Plats var riken i Stårets
bänkar.

8 Övriga söndagsamlingar känns fog yll.

9 Känns icke till detta.

10 Nöjen och förtroendet fanns i sin utsträckning. Man hade omväxling vid bruket - se bild. På vintern idkades mycket skridsko - åkning. Bruket låg vid stranden av sjön Rottnen. Vidare fiskades det i gamla stora utsträckning. Några av yrkesmännen hade segelbåt. Ett vist umgänge mellan bygdens folk och de inflyttade yrkesmännen före - kom. Det berättas att samtliga mästare vid bruket hade varit inbjudna till kalas i Tulltorps gästgivargård. Vid detta kalas hade det gått gamla blott till. Detta kalas borde länge kvar i minnet och fick ett långt ärat som följde.

På hemvägen från gästgivargården

x Se "Kov-
mantorps
Musikkår
1906-1956
Jubileumsskrift
Folklivets
bibliotek.

somnade märkte Ola Tiervertzon på
Södregårdens dynghäg. När han så
omsider vaknade sade han: "Det var
mig en häst obehaglig plats, jag trodde
att jag låg hemma hos mamma."
Ordstämmt blev sedan: "Det var mig en
häst obehaglig plats, sa Tiervertzon när
han vaknade i dynghägen."

11 12. Hänner inget av detta.

Harmanthys den 20-2-61

Harmanthys